

KROONIKA

Tartu ülikooli muuseumi 2018. aasta aruanne

MARIANN RAISMA

2018. aastat võib pidada Tartu Ülikooli muuseumile (TÜM) üldjoontes edukaks. Silmatorkavalt hästi läks rahataotluste ja omatuluga – järjekordselt on muuseum teeninud suurima omatulu: 403 722 eurot (piletid, rent, programmid ja projektid), mis moodustab 36,4 % muuseumi kogueelarvest, müügitulu osa eelarvest on 18,8% (208 233 eurot). Üldine külastuste arv on stabiilne või langenud.

Esimest korda tähistati muuseumi sünnipäeva vanima osa, kunstimuuseumi järgi ja seega võis muuseum tähistada 19. aprillil 2018 oma 215. sünnipäeva.

Muuseumi keskne näituseprojekt oli „Kuritöö ja karistus“ toomkirikus. Näituse teema oli kriminalistika areng ning õigusemõistmise keerukus kahe Eestis tõestisündinud loo põhjal. Intrigeeriva temapüstitusega näitus sai 2018. aasta muuseumiroti nominatsiooni ajutiste näituste kategoorias. Teemaga „Kuritöö ja karistus“ oli seotud ka ülikooli kartseri ekspositsiooni uuendamine ülikooli peahoone

pööningul ning näitus tähetorni õuel „Kuritöö ja karistus: spekter paljastab saladusi“.

Lõpetati uuendused tähetorni püsiekspositsioonis, mis muutis tähetorni keskkonda atraktiivsemaks ning põnevamaks. Tõusvas joones jätkus rahvusülikooli 100. aastapäeva tähistamise ettevalmistamine. Muuseumi esimene projekt valmis juba detsembris 2017 – fotonäitus „Pane vaim valmis! Tartu Ülikooli sada nägu“, mis rändas kogu 2018. aasta ringi ülikooli õppehoonetes. Valmis ka varakambri uuendatud ekspositsioon, mis keskendub ülikooli nelja valdkonna aaretele; samuti eksponeeritakse valges saalis ekraanidel rektorite galeriid ning olulisemaid fakte tänapäeva Tartu Ülikoolist. Hoogne töö käis seoses ülikooli uue püsinäituse ettevalmistamisega Morgensterni saalis (ruum suleti külastajaile septembris 2018) ning 2019. aastaks planeeritud näitustega Tartus ja Tallinnas.

Väga edukas oli TÜM muuseumihariduse valdkonnas. Osaledes aktiivõppeprogrammide riigihankes Tartu koolidele nii humanitaar-, täppis- kui ka loodusteaduste valdkonnas, viidi 2018. aastal läbi 76 täppisteaduste programmi, 50 loodusteaduste programmi ja 30 humanitaarteaduste programmi.

Hullu Teadlase IV teaduskonverentsil (1.–3. klassi õpilastele) „H₂O, võta kaevust ja joo!“ oli 2018. aastal rekordarv osalejaid – 14 maakonda, 37 kooli ja üle 700 õpilase! 15. mail toimus Hullu Teadlase IV teaduskonverentsi finaälüritus Tartu Ülikooli muuseumi valges saalis. Kohale olid oodatud eri vanuserühmade viie parima uurimistöö tegijad ja juhendajad ehk ühtekokku 15 põnevat ideed ja meeskonda.

Suureks õnnestumiseks saab pidada jätkuvat koostööd teatritega. Edukas oli nii koostöö Vanemuise (projektid „Vaim masinas. G. F. Parrot“ ja „Roosi nimi“) kui ka Tartu Uue Teatri-G9-ga (projekt „Hingede öö“).

Ülikooli muuseumi kui Eesti kultuuriloolise rahvuskollektsiooni osa finantseeriti jätkuvalt Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu, mis võimaldas jätkata kollektsioonide sisestamist andmebaasi MuIS, kogude uurimist ja digiteerimist. Edukad olid kogude digiteerimisega seotud projektid: Jaak Nilsoni fotopärandi digiteerimine ning osalemine projektis „Dokumendipärandi digiteerimine: Jäägem eestlasteks, aga saagem ka eurooplasteks (1860–1920)“ (arhiivmaterjal ja kunstipärand).

Muuseumis tegutses 2018. aastal 23 vabatahtlikku ja praktikan-ti, kes tegid kokku 1640 tundi tööd. Muuseumi külastas õppetöö käi-

gus kokku 491 tudengit Tartu Ülikoolist, Eesti Maaülikoolist ja Eesti Kunstiakadeemiast.

Aasta kolleegipreemia – aasta Tullio – pälvis Paula Pöder.

Eduka koostöö eest soovime tänada meie koostööpartnereid. TÜ muuseum sai lisaks Tartu Ülikoolile toetust Tartu Linnavalitsuselt, Kultuuriministeeriumilt, Eesti Kultuurkapitalilt, SA-lt Archimedes, SA-lt Eesti Teadusagentuur, Haridus- ja Teadusministeeriumilt, Keskkonnainvesteeringute Keskuselt, Riigikantseleilt ja Põhjamaade Ministrite Nõukogult. Suurimad haridusprojektid tulid meetmetest ASTRA ja TEEME+.

Vaatamata hästi teenitud omatulule oli muuseumi eelarve seis 2018. aastal endiselt pingeline ja vahendite leidmine arendustööde tarbeks oli ja on muuseumi suurim proovikivi.

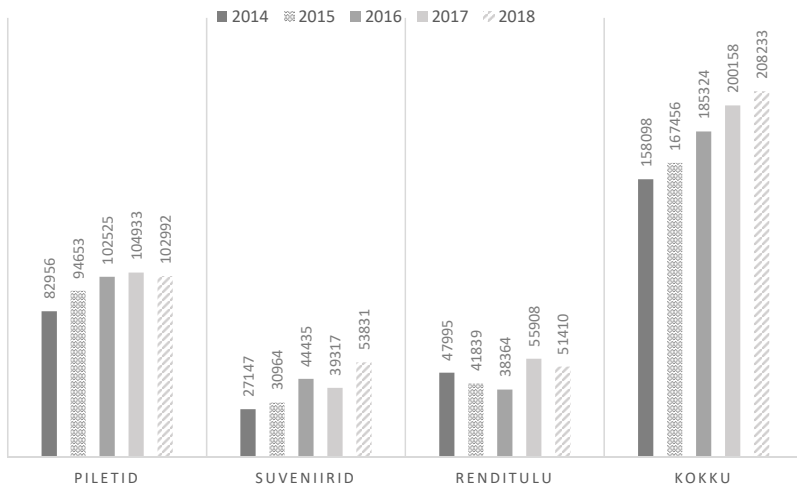
Eelarve

Tulud kokku: 1 107 357 EUR

Üldfondist: 703 635 (koos lisaprojektidega)

Teadus- ja arendustegevus: 195 489

Renditulu, piletite ja suveniiride müük: 208 233

Joonis 1. TÜ muuseumi omatulu 2014–18.

Kulud kokku: 1 100 814 EUR

Tööjõukulu: 564 895

Ruumide kulu: 281 786

Kantselei- ja majanduskulu: 165 035

IT kulu: 17 149

Muud kulud: 45 801

Investeeringud põhivarasse: 500

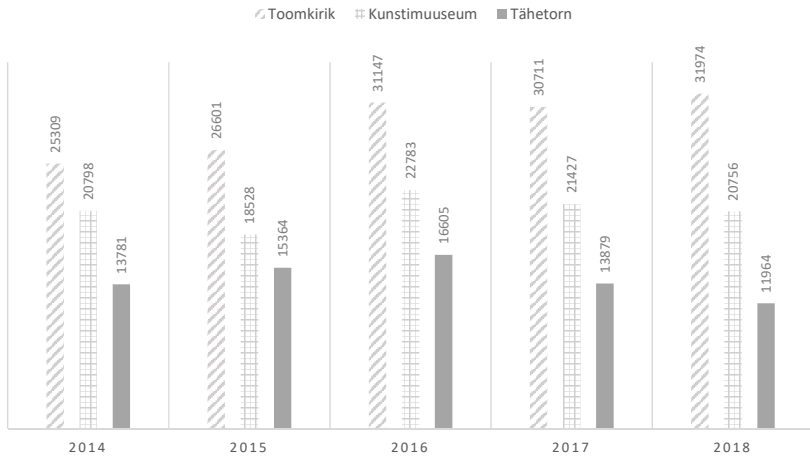
Kesksete kulude katmise eraldis: 25 648

Külastatavus

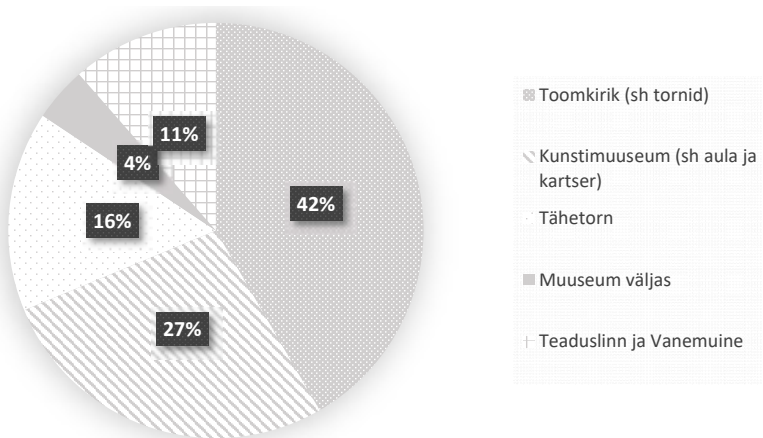
Kokku teenindas muuseum 76 722 kasutajat, sh 55 769 külastajat. Toomkiriku muuseumiala ja torne külastas kokku 40 751 inimest (sh teaduslinn 6500 ja Vanemuise etendused 2277 ja LTÜ G9 etendused). Ülikooli kunstimuuseumi külastuste arv oli 8634 (lisaks kartser 5542, aula 4709 ja auditorium 1871) ja tähetorni külastuste arv oli 11 964.

Toomkiriku hoones on vähenenud tornide külastatavus (u 900 inimese võrra), nii sise- kui välisturistide arv ja rohkem kui 1000 inimese võrra vähem on ka tasuta külastajaid. Kasvanud on (u 2400 inimese võrra) eestikeelsete grupikülastuste arv, mis moodustab u 14% kogu külastatavusest. Umbes 2500 inimese võrra on kasvanud ruumirendi ajal muuseumi külastanute arv, moodustades u 25% külastatavusest. Turistidest külastasid toomkirikut kõige enam venelased (1050), lätlased (732), soomlased (652) ja sakslased (522). Välisturistid moodustavad 22% külastatavusest, enamik neist on üksikuturistid, grupikülastus moodustab u 12% külastustest.

Kunstimuuseumit, auditoriumit, aulat ja kartserit külastati kokku 20 756 korda, mida on u 650 külastust vähem kui 2017. aastal. Samas oli suvekuudel (juuni–august) kunstimuuseum remonditööde tõttu suletud. Ekskursioonide arv langes 42 võrra (2017. aastal 190 ekskursiooni, 2018. aastal 148 ekskursiooni). Haridusprogrammid ja ekskursioonid (sh välisturistide ekskursioonid) moodustavad kunstimuuseumis 64% külastustest. Eestikeelsete grupikülastuste arv on 2017. aastaga võrreldes kasvanud, samuti on veidi lisandunud rendiürituste külastajaid. Umbes 1000 võrra vähem oli sise- ja välisturistidest üksikkülastajaid (20% külastustest).

Joonis 2. Külastuste võrdlus majade kaupa 2014–18. Ei ole arvesse võetud teaduslinna ja Vanemuise etenduste külastajaid ning väljaspool TUM-i maju korraldatud üritusi.

Joonis 3. TÜ muuseumi kasutajad majade ja tegevuste kaupa 2018.

Tähetornis on külastatavus samuti langenud, kuid kasvanud on eestikeelsete grupikülastuste arv, mis moodustab u 36% külastustest. Umbes 600 külastaja võrra on langenud üritustest osavõtjate arv (31% külastustest). Enam-vähem stabiilne on tasuta külastajate arv. Ligikaudu 400 võrra on langenud välisturistide arv ning umbes 1000 võrra on langenud siseturistidest üksikkülastajate arv (u 9% külastustest).

Ekspositsioon ja näitused

Ajutised näitused

04.04.2018–03.03.2019 „Kuritöö ja karistus“ Tartu Ülikooli muuseumi ajutiste näituste saalis. Teema: kriminalistika areng ning õigusemõistmise keerukus kahe tõestisündinud loo põhjal. Meeskond: projektijuht-kuraator Mairo Rääsk; kuraator Kaija-Liisa Koovit; kunstnik Maarja Meeru; näituse meistrid Marko Nõmmik, Tanel Nõmmik ja Martin Rattus; esemete installeerimine Maris Tuuling; filmilõigud Taiga Film OÜ; IT-lahendused Andres Viikmaa.

Alates 19.04.2018 „Kuritöö ja karistus: ülikooli kartser“ Tartu Ülikooli peahoone pööningul. Tutvustati lugusid ülikooli tudengite ülestumistest 19. sajandil. Meeskond: kuraatorid Kristiina Tiideberg, Ken Ird; kujundaja Silver Vahtre; fototöötlus Anne Arus; esemete installeerimine Maria Väinsar; näituse meister Tanel Nõmmik; tõlkijad Mare Rand, Kristin Lillemäe, Jaroslava Šepel.

27.04.–30.09.2018 „Kuritöö ja karistus: spekter paljastab saladusi“ tähetorni õuel. Näitus sellest, mis on spektroskoopia, kuidas me sellega igapäevaelus kokku puutume ning kuidas seda kasutatakse astronoomias, kriminalistikas, kunsti- ja arstiteaduses. Meeskond: Janet Laidla; kujundajad Kadri Kaarlõp ja Siiri Tarrikas.

27.10.2017–19.05.2018 „Narva metseenid. Lavretsovide kunstikogu“ TÜ kunstimuuseumis. Näitus tutvustas Narva 19. ja 20. sajandi vahetuse kultuurielus olulist rolli mänginud kaupmeestest metseenide Sergei ja Glafira Lavretsovi kunstikogu. Meeskond: koordinaator Kristiina Tiideberg; kujundaja Mari Kurismaa; graafiline disain Mari Kaljuste. Mahavõtmine : Anne Arus, Maria Väinsar.

05.09.–15.11.2018 „19. sajandi graffiti *versus* tänapäeva tänavakunst“. Tartu Lille maja noortekeskuse ja Tartu Ülikooli kunstimuu-

Foto 2. Näitus „Kuritöö ja karistus“ Tartu Ülikooli muuseumis (Mairo Rääski foto).

seumi koostöös läbiviidud projekti raames valminud *stencil*-tehnikas tööd. Juhendaja Von Bomb; projektijuht Liis Somelar (Lille maja); partner Külli Valk (Tartu Ülikooli kunstimuuseum)

21.11.2018–29.03.2019 „Pompei fragmendid“. Näitus tutvustas Tartu Ülikooli kunstimuuseumi Pompei stiilis seinamaalingute saamislugu ning laiemalt Pompei pärandit. Näitusel eksponeeriti ka Eesti Kunstimuuseumi kogudesse kuuluvat Ivan Aivazovski maali „Vaade Vesuuvile päev enne vulkaanipurset“. Meeskond: kuraatorid Jaanika Anderson ja Ingrid Sähk; kujundajad Madis Liplap ja Maarja Roosi; haridusprogrammide koostajad Janet Laidla ja Jaanika Anderson; objektide installeerimine Anne Arus, Kristiina Ribelus, Arvi Kuld.

03.10.2017–27.09.2018 Kadri Tinni astrofotograafia näitus ja alates 28.09.2018 koolinoortele mõeldud astrofotograafia võistluse võidutöö näitus tähetorni trepikojas.

Püsiekspositsiooni uuendused

17.09.2018 Morgensterni saal suleti külastajatele, 17.–23.09.2018 koliti tühjaks ja museaalid paigutati uutele hoiupindadele (Virge

Foto 1. Ernst Öpiku kabinet tähetornis (Andres Tennuse foto).

Lell, Maris Tuuling, Kristiina Ribelus, Maria Väinsar, Tiina Vint), 24.09.2018 algas ehitus.

24.09.2018 Parroti kabineti täiendamine. Seoses Morgensterni saali tühjakolimisega täiendati VII korrusel asuvat füüsikakabinetti (objektide installeerimine Maris Tuuling). Kabineti lõplik valmimine uuendatud kujul 2019. aasta I pooles.

06.12.2018 Ülikooli varakambri uuendus, mille keskmes Tartu Ülikooli neli valdkonda ning rahvusülikooli lähenev 100. sünnipäev. Näituse meeskond: kuraatorid Kaija-Liisa Koovit (meditsiiniteaduste valdkond), Lea Leppik (sotsiaalteaduste valdkond), Sirje Sisask (loodus- ja täppisteaduste valdkond), Kristiina Tiideberg (humanitaarteaduste ja kunstide valdkond), Tiina Vint (sissejuhatus); projektijuhid Karoliina Kalda, Mariann Raisma; esemete installeerijad Tanel Nõmmik, Maris Tuuling; kujundaja Marje Eelma (Tuumik Studio); keeleteoimetaja Anu Lepp; tõlkija Juta Ristsoo (inglise keel), Kristi Viiding (ladina keel); videoklipid Taiga Film.

06.12.2018 valge saali täiendamine kahe ekraaniga. Saali lisati rektorite digitaalne galerii ning põnevad faktid Tartu Ülikooli kohta. Meeskond: Mariann Raisma, Scarcon OÜ, Watson OÜ.

27.04.2018 avati tähetorni uuendatud ekspositsioon: idasaalis lisati uued tekstid näitusekappi ning piiretele ja suured portreed Struvest, Mädlerist ja Herschelilt. Uuendati teleskoopide piirdeid, mis muudavad instrumendid paremini vaadeldavaks. Keldris avati ajutine näitus „Purskavad vulkaanid“, mis annab ülevaade Maa siseehitusest, laamtektoonikast, vulkaanidest ja maavärinatest. Kellatuba kujundati Ernst Öpiku kabinetiks. Läänesaal sai uue eksponaadi „Tähetorn kui teadusinstrument“. Rõdule lisati Struve kaare teemaline ekspositsioon. Fuajees võeti kasutusele uus müügileti süsteem, mis peab sooja ning võimaldab töötajatele parema liikumisruumi, ehitati välja topeltuste süsteem ning lisati soojakardin. Meeskond: Janet Laidla, Kadri Tinn; kujundajad Laika, Belka & Strelka sisearhitektid.

Näitused väljaspool muuseumimaju

15.08.–27.09.2018 näitus „Teekond Hommikumaale“ Rahvusarhiivi peahoones Noora. Meeskond: kuraatorid Jaanika Anderson, Kristiina Tiideberg; kujundaja Silver Vahtre.

23.10.2017–31.01.2018 näitus „Teekond Hommikumaale“ Narva Muuseumis. Meeskond: kuraatorid Jaanika Anderson, Kristiina Tiideberg; kujundaja Silver Vahtre.

30.11.2017-28.02.2019 „Pane vaim valmis! Tartu Ülikooli sada nägu“. Fotonäitust sajast ülikooli silmapaistvast teadlasest ja õppejõust tähistamaks rahvusülikooli 100. sünnipäeva. Fotograaf Birgit Püve; idee autor Mariann Raisma; projektijuhid: Karoliina Kalda, Mariann Raisma, Mairo Rääsk; kujundaja Maarja Roosi; keeleteimetaja Anu Lepp; tõlkija Juta Ristsoo; trükk OÜ Digifoto; näituse meistrid: Tanel Nõmmik, Indrek Tali. Näitus paiknes erinevates TÜ hoonetes:

- november 2017 – märts 2018 Tartu Ülikooli peahoone / Tartu Ülikooli muuseum
- aprill–mai 2018 sotsiaalteaduste valdkonna õppehoone (Lossi 36)
- juuni–august 2018 Tartu Ülikooli kliinikum (L. Puusepa 8)
- september–oktoober 2018 Physicum (W. Ostwaldi 1)
- november–detsember 2018 loodus- ja täppisteaduste valdkonna õppehoone (Vanemuise 46)
- jaanuar–veebruar 2019 Tartu Ülikooli raamatukogu

13.09.2018 valmis rektorite nõukogu tellimusel maja ajaloole pühendatud näitus tähetorni töllakuuris. Koostas Lea Leppik, kujundas Maarja Roosi.

24.10.2018–30.06.2019 tervishoiuplakatite näitus „Parem hoida kui oiata!“ Tartu Ülikooli arstiteaduskonna õppehoones Biomedicumis. Näitusel eksponeeritud tervishoiuplakatid Tartu Ülikooli muuseumi kogudest. Meeskond: Ken Kalling, Terje Lõbu, Margot Sakson.

Haridustegevus

2018. aastal korraldati TÜM-i majades haridusprogramme ja ekskursioone järgmiselt:

Teenuse nimetus	Programmide arv	Osalejate arv
Haridusprogrammid	451	8554
Ekskursioonid	267	6354
Teleskoop ja Teeme+	68	1723
HT eksperimendid	44	567
HT laagrid	10	195
Sünnipäevad	118	1553
HT erisündmused*	20	2723
KM erisündmused lastele**	9	42
KOKKU	987	21711

* Jõululinn, isadepäeva programmid, esinemised koolides ja muuseumiga mitte seotud sündmustel, HT(Hullu Teadlase) sünnipäev ja konverents.

** Meisterdamised suvel ja kunstiakadeemia.

Võrreldes eelmise aastaga on haridusprogrammide üldarv kasvanud, sh toomkirikus (TK) ja tähetornis (TT) läbiviidavate programmide arv oli eelmisel aastal suurem ja kunsitmuuseumi (KM) väiksem kui aastal 2017. Suur oli huvi tulla muuseumisse õppepäevale Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel. Märkimisväärseks võib pidada Kõrveküla kooli taotlust tulla muuseumi kooli kõikide klassikomplektidega (pooled õppepäevad jäävad aastasse 2019). Osalejaid lisas ka projekt „Teleskoop tuleb külla“ ning Teeme+ projektiga seotud koolikülastused. Kõige enam käis Tartu koolidest 2018. aastal grupe Tartu Herbert Masingu Koolist ja Tartu Kivilinna Koolist (ka eelmisel aastal). Väljastpoolt Tartut juhtisid edetabelit Kõrveküla kool (ka

eelmisel aastal) ning Viiratsi kool. Muuseumisse leidsid 2018. aastal tee sisuliselt kõik Tartu koolid, sh erikoolid ja erakoolid, lisaks ka Tartu Kutsehariduskeskus.

Populaarseimad programmid 2018. aastal olid: „Muumiakambri saladused“ ning „Päikesesüsteem“ (mõlemaid tehti 20 korda), „Päike, Maa ja Kuu“ (19), „Vulkaanid ja maavärinad“ ning „Meeletud meeled“ (mõlemad 16) ning „Vana-Kreeka kultuur“ ja „Kunstlood“ (15).

Kõige enam programme viidi läbi II kooliastmele, seejärel I ja siis III kooliastmele. Gümnaasiumi haridusprogramme viidi läbi oluliselt vähem. Lasteaedade huvi muuseumi vastu kasvab. Kõige enam lasteaiagruppe käis tähetornis. Kõiki maju külastas ka mõni huvikool ning teiste asutuste linnalaagrite lasterühmad. Hullu Teadlase haridusprogrammi tellis ka üks eakate grupp.

Hullu Teadlasega seotud sündmusi oli vähem kui eelmisel aastal, kuid osasaajaid oli rohkem. Laagreid toimus kokku 10, kevadel ja sügisel üks kolmepäevane ning suvel kaheksa rühma neljapäevaseid laagreid. Laagrirühmade täitumus oli ootuspärane, 90–100%. Kokku sai laagritest osa rohkem lapsi kui 2017. aastal. Ka laste sünnipäevi viidi läbi rohkem kui 2017. aastal.

Tähetornis tegutses jätkuvalt lasteklubi Reegulus, millel on kaheksa-üheksa osalejat. Sügisel 2018 enamik osalejaid vahetus, sest mitu aastat klubi tegevusest osavõtnud lapsed olid suureks kasvanud. Kevadel 2018. saabusid Euroopa Kosmoseagentuurilt värvilised tunnistused rahvusvahelisel võistlusel Mission Zero osalemise kohta.

Üritused

Muuseum korraldas või võttis osa traditsioonilistest suurüritustest, nagu Hullu Teadlase sünnipäev, muuseumiöö, teaduslinn Tartu hantsapäevadel, Teadlaste Öö ja Akadeemilise pärandi päev. Teadlaste Ööl otsustati esimest korda tõsta fookusesse ainult üks maja, milleks sel aastal oli tähetorn. Kuigi mõnede ürituste osavõtt on langustrendis (Hullu Teadlase sünnipäev, Teadlaste Öö), siis moodustavad suurüritused endiselt muuseumi külastatavusest väga olulise protsendi. Suurürituste programm oli ka sel aastal osaliselt inspireeritud muuseumi aastanäitusest. Toetust saadi nii Tartu linnalt, Eesti Teadusagentuurilt kui Ahhaalt.

- 01.05.2018 Hullu Teadlase sünnipäev „Meisterdetektiivi jälgedes“ (225 inimest)
- 19.05.2018 muuseumiöö „Öös on pidu“ (3296 inimest)
- 07.–08.07.2018 teaduslinn (7500 inimest)
- 28.09.2018 Teadlaste Öö (168 inimest)
- 15., 17., 18., 21.11 akadeemilise pärandi päeva programm (105 inimest): 15.11 Tartu Ülikooli ajalooringi mälumäng (40 inimest) TÜ muuseumis, 17.11 planetaariumietendus (9 inimest), 18.11 kuraatorituur näitusel „Kuritöö ja karistus“ (26 inimest) TÜ muuseumis, 21.11. näituse „Pompei fragmendid“ avamine TÜ kunstimuuseumis (40 inimest).

Sariüritused

Tartu Ülikooli kunstimuuseumis jätkusid traditsioonilised kunsti-kolmapäevad ja tähetornis regulaarsed astronoomialoengud. Edukalt toimusid tähetornis ka planetaariumietendused ja vaatlused. Toomkirikus hakati näitusest „Kuritöö ja karistus“ inspireerituna korraldama uut üritust mõrvamüsteerium Toomemäel, millest sai osa kokku 84 inimest (13.04.18, 14.09.18, 23.11.18).

Kunstikolmapäevad (KM)

- 28.02.18 Anti Selart. Venemaa ajaloo teemalistest maalidest Lavretsovide näitusel (36 osalejat)
- 19.09.18 Jaanika Anderson. Millest räägivad kujud? (11 osalejat)
- 17.10.18 Jaanika Anderson. Millest räägivad kujud? II osa (12 osalejat)
- 28.11.18 Jaanika Anderson, Ingrid Sahk. Kuraatorituur näitusel „Pompei fragmendid“ (20 osalejat)
- 05.12.18 Inge Kukk. Pompei seinamaalistiil ja selle hilisemad järgendused (9 osalejat)

Tartu tähetorni astronoomialoengud:

- 23.01.18 Jaan Pelt. „Aasta esimene astronoomialoeng“
- 06.02.18 Jaak Jaaniste. „Must kuu ja verine sinine superkuu“
- 20.02.18 Lea Leppik. „Tartu tähetorn Eesti Vabariigi teenistuses“
- 06.03.18 Piia Post. „Läänetuuled ventileerivad Läänemerd“
- 20.03.18 Janet Laidla. „Seiklusi Lõunaristi all“

- 03.04.18 Ene Ergma. „Kosmos kauge ja lähedane“
- 17.04.18 Jaan Paaver. „Astronoomia koolitunnis, kuuloomisest ja gravitatsioonilainetest“
- 15.05.18 Jaan Kikas. „Spektraalne aken maailma“
- 29.05.18 Üllar Kivila. „Millest kõneleb vikerkaar ehk Mis on tähed?“
- 18.09.18 Kadri Tinn. „Sügistaevas 2018“
- 02.10.18 Janet Laidla. „10 aastat astronoomialoenguid videopildis“
- 16.10.18 Enn Kasak. „Paradoksid: must auk mõtlemises“
- 30.10.18 Lea Leppik. „Öpiku kompuuter“
- 06.11.18 Sven-Erik Enno. „Kosmosevälgud ja välguvaatlused kosmosest“
- 20.11.18 Peeter Tenjes. „Tähevoolud Linnutees“
- 04.12.18 Laurits Leedjärv. „Inimsõbralik universum“
- 18.12.18 Kadri Tinn. „Talvetaevas ja astronoomia ning astrofüüsika olümpiaad Hiinas“

Kokku oli loengutel 258 osalejat.

Tähetorni vaatlused toimusid üheksal kuul. Kokku käis vaatlustel 308 inimest. Jaanuarist maini olid vaatlused planeeritud ilmaolude sobivusel igale nädalale. Juunist septembrini toimusid päikesevaatlused võimaluse korral kaks korda nädalas (teisipäeval ja laupäeval). Oktoobrist detsembrini toimusid täiskuu vaatlused võimaluse korral kord kuus kahel järjestikusel päeval. Planetaariumietendustel käis kokku 128 inimest.

Teadustöö

Suur osa 2018. aasta teadustööst oli seotud rahvusülikool 100 ettevalmistustega, kuna TÜM-il on täita suur roll aastapäeva tähistamisel. Tehti uurimistööd, et 2019. aastal avada neli uut näitust: „Tartu Ülikool kunstis“ (avamine aprill 2019), „Ideaalide Eesti – 100 aastat otsinguid“ (mai), „Ars academica. Tartu Ülikooli kunstikogu“ (november), ülikooli ajaloo püsinäitus (november). Alustati ka kolme publikatsiooni koostamist.

Muuseumi aastakonverents 6. detsembril oli samuti seotud läheneva juubeliga. Kui nelja eelneva aasta konverentsid tegelesid nelja

valdkonnaga, siis sel aastal vaagiti ülikooli kui terviku valikukohti pealkirja all „Kas me sellist (rahvus)ülikooli tahtsime?“.

Muuseumi töötajad osalesid ka mitmetel rahvusvahelistel (Universeum, SIC, Coimbra grupp, UMAC, ICOM, Euroopa meditsiini-muuseumide assotsiatsioon) konverentsidel 10 ettekandega ning pidasid hulga teaduslikke ja populaarteaduslikke ettekandeid kodumaal. Osaleti ka mitmetes eksperdikomisjonides.

TÜM-i töötajatelt ilmus kokku 40 publikatsiooni (leitavad ETIS-s). Muuseum andis välja kaks oma publikatsiooni. Mariann Raisma ja Krista Andreson (TÜ) koostasid ülevaatliku raamatu Tartu toomkiriku kaheksasaja aasta pikkusest ajaloost „Toomkirik. Katedraal. Raamatukogu. Muuseum“. Mahukas koguteos sisaldab artikleid hoone arhitektuuriloost, toomkirikus tegutsenud asutustest ja mälestusi. Väljaandes on palju illustratsioone ja see sisaldab ingliskeelseid kokkuvõtteid. Koostöös ülikooli reaali- ja loodusteaduste valdkonnaga ilmus sarja Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi nr 46 „Reaali- ja loodusteadused rahvusülikoolis“ (toimetaja Lea Leppik).

Oleme esindatud rahvusvahelistes võrgustikes. Jätkuvalt käisid töötajad tutvumas kolleegide tööga. UMAC-i konverentsi külastusi toetas nt ICOM Eesti rahvuskomitee ja Tartu Ülikooli partnervaheus ning Erasmus+. On hoitud sidet ka teiste rahvusvaheliste erialaorganisatsioonidega, nt Janet Laidla on rahvusvahelise teadusinstrumentide komisjoni (SIC) juhatuse liige.

Teadusprojektid

Muuseumi teadustegevust toetas kaks Haridus- ja teadusministeeriumi riiklikku programmi - Teaduskogude programm (muuseumis kureerib Jaanika Anderson, rahastus 2018 – 40 500 eurot) ja Eesti keele ja kultuurimälu programm, mis on lubanud regulaarselt välja anda „Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi“ (1500 eurot). Viimast toetas ka Tartu Ülikooli kirjastamistoetus.

Jätkus 2017. aastal alanud kunstimuuseumi muumiate uuringute projekt: tehti lisavõrdlusproovid koera dateerimiseks, loeti üle ja süstematiseeriti tekstiilid, valmis teadusartikli käsikiri inimmuumiatest ja populaarteadusliku artikli käsikiri, toimus intensiivkursus „Sissejuhatus muumiate uuringutesse“ (HVAJ.00.005).

Eesti Vabariik 100 raames ellu kutsunud Eesti muuseumide ühise kogumis- ja uurimisprojekti „Eesti 1987–2000: murdekoht või lahtihüpe“ 2016. aasta lõpus käivitatud kogumisaktsiooni koordineeris TÜM-i poolt Terje Lõbu, tulemused avaldati veebikeskkonnas rahvalood.ee. Rahvusülikooli 100. aastapäevaga seotud mälestuste kogumist (keskendudes ennekõike aastaile 1987–2000) korraldas samuti Terje Lõbu ja rahastas Tartu Ülikool.

Kogud

TÜ muuseumi kogudes on 116 319 museaali (kogud suurenesid 2018. aastal 5205 museaali võrra), millest MuIS-i on sisestatud 80 139 ehk 69% (lisandunud 14 526 kirjet, sh retrospektiivselt sisestatud 11 321 museaali kirjet), sh 30 792 digikujutisega museaali (suurenenud 8967 võrra), kokku digihoidlas 86 122 faili (seisuga 31.12.2018). Tehatud osaline inventuur ajaloolises meditsiinikogus.

TÜR ESTER kataloogi sisestatud 3098 eksemplari- ja 2757 bibliokirjet. Digitaalarhiivi DSpace on tehtud 3618 sissekannet 5935 foto, negatiivi ja klaasnegatiivi kohta.

2018. aastal jõudsid muuseumi kogusse nelja rektori portreed. Need valmisid Tartu Ülikooli tellimusel 2017. aastal, et jäädvustada lähiminevikus ülikooli juhtinud isikud: Alar Karis (R. T. Moss), Peeter Tulviste (E.-M. Mikelsaar), Jaak Aaviksoo (T. Saadoja), Volli Kalm (L. Sillak). Lisaks jõudis muuseumi kogusse Tartu Ülikooli professorile Gottfried Wilhelm Osannile Tartust lahkumisel kingitud hõbekarikas, mille on valmistanud Tartu hõbesepp Reinhold Eckert enne 1828. aastat.

Muuseum liitus projekti „Dokumendipärandi digiteerimine: Jäägem eestlasteks, aga saagem ka eurooplasteks (1860–1920)“ kunstipärandi ja arhiivimaterjali alaprojektidega, mille käigus digiteeritakse muuseumile 253 000 kaadrit.

Põhikogu koosneb:

- Ajalooline astronoomia-matemaatika kogu 739 (ÜAM AjAM)
- Ajalooline esemeline kogu 16492 (ÜAM Aj), sh juurdekasv 113
- Ajalooline füüsika-keemia kogu 4009 (ÜAM AjKF), sh juurdekasv 4
- Ajalooline kunstikogu 715 (ÜAM AjK), sh juurdekasv 1
- Ajalooline meditsiini kogu 13 084 (ÜAM AjM), sh juurdekasv 97

- Arhiivkogu 27 145 (ÜAM Ar), sh juurdekasv 1071
- Fotokogu 24 071 (ÜAM F ja KMM F), sh juurdekasv 3252
- Skulptuurikogu 474 (KMM S)
- Gemmide valandid 19 093 (KMM GE), sh juurdekasv 270
- Mündivalandite kogu 3509 (KMM Nv)
- Graafikakogu 7665 (KMM GR), sh juurdekasv 51
- Joonistuste kogu 552 (KMM JO)
- Maalikogu 271 (KMM MA), sh juurdekasv 7
- Icoonikogu 228 (KMM IK)
- Antiikoriginaalide 150 (KMM A)
- Numismaatikakogu 336 (KMM N)
- Bonistika 123 (KMM B)
- Medalikogu 33 (KMM ME)
- Medalivalandite kogu 771 (KMM Mv)
- Tarbekunst 199 (KMM TK)

Hoidlatena kasutatakse nelja ruumi hoones Munga 4 (kolmes ruumis on TÜ kultuurivara, kokku 233,5 m²), viit ruumi hoones Lossi 3 (kokku 126,6 m²), nelja ruumi hoones Lossi 25 (kokku 503,2 m²), kolme ruumi hoones Ülikooli 18 (kokku 153,8 m²), lisaks on kasutusel avahoidlana kaks ruumi hoones Lossi 25 (kokku 340,9 m²). Muuseumil on neljas hoones kokku 18 (1358 m²) hoidlat. Sisuliselt võib avahoidlateks lugeda enamikku ekspositsioonipinda, kuna ekspositsiooni paigutatud museaalidel hoidlas koht puudub.

Kasutati kokku 63 985 museaali. Täideti 33 asutusevälist koopia-tellimust, väljastati 251 digikoopiat. Muuseumikogu materjalidega tutvus 248 külastajat, nendest 107 asutusevälist. Laenutati kokku 8765 museaali, millest 1411 kasutasid asutusevälised külastajad. Uurimiseks kasutati kokku 54 726 objekti (sh prof Auli materjalid). Näituste ettevalmistamiseks ja eksponeerimiseks kasutati 244 objekti.

Kommunikatsioon

Toomkiriku tornide juures uuenes suvise hooaja (mai–oktoober) välimüügiala. Kasutusele võeti klaasmaja. 2018. aastal tulid Toompoodi müüki uute näitustega seotud tooted, mis töötati välja peamiselt seoses näitusega „Kuritöö ja karistus“.

Tartu Ülikooli muuseumi majade ja Hullu Teadlase Facebooki lehekülgede jälgijate arv on aasta jooksul kasvanud, 2018. aasta lõpu seisuga oli muuseumi FB lehel 1313, kunstimuuseumi FB lehel 914, tähetorni FB lehel 1621 ja Hullu Teadlase FB lehel 1019 jälgijat. Muuseumi Instagrami kontol oli aasta lõpu seisuga 678 jälgijat.

Hull Teadlane on aktiivselt tegutsenud terve aasta, külastades koole, osalenud koostööprogrammides teiste muuseumide või ametitega, juhtinud lastelaagreid ning eriprogramme. Hullu Teadlase sulest ilmus ajakirjas Hea Laps iga kuu artikkel eesmärgiga lapsi mõtlema ärgitada ja teaduse vastu huvi tundma julgustada. Igas 2018. aasta Tähekeses numbris avaldati üks Hullu Teadlase teaduskatse kodus järele proovimiseks.

Haridustegevuste turundamiseks külastati aasta algul mitut kooli väljaspool Tartut (sh Nõo, Ülenurme, Viljandi Jakobsoni Kool ja Elva kool). Veebruaris värskendati HT sünnipäevade nimekirja ning korraldati uus turunduskampaania. Augustis trükiti uus haridusprogrammide voldik, seekord ilma aastaarvuta, et vältida igal aastal uuesti trükkimist. Jäädi sama kujunduse juurde, kuid märksõnu üldistati, et mahutada voldiku vahele ka potentsiaalsed uued haridusprogrammid. Koos uue voldikuga külastati ka õpetajatele mõeldud teabepäevi Tartus ja Tallinnas. Õpetajate Lehe muuseumihariduse erinumbris ilmus reklaam ja artikkel muuseumi haridusprogrammide kohta.